

УДК3762:616.7

ОБҐРУНТУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

В.В.Крупа

Анотація. У статті розглянуто складові педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації. Розглянуто компоненти моделі педагогічної технології та основні принципи проектування навчального матеріалу, направлено на формування професійної компетентності.

Ключові слова: професійна компетентність, фахівець фізичної реабілітації, педагогічна технологія, модель, дидактичні принципи, прогнозування в системі.

Аннотация. В статье рассмотрены составляющие педагогической технологии формирования профессиональной компетентности будущих специалистов физической реабилитации. Рассмотрены компоненты модели педагогической технологии и основные принципы проектирования учебного материала, направленного на формирование профессиональной компетентности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, специалист физической реабилитации, педагогическая технология, модель, дидактические принципы, прогнозирование в системе.

Abstract. The article reviews the components of educational technology professional competence of future specialists in physical rehabilitation. Considered components of the model of educational technology and basic design principles of learning material, aiming at the formation of professional competence.

Keywords: professional competence, physical rehabilitation specialist, educational technology, model didactic principles forecasting system.

Компетентність формується в діяльності і завжди виявляється в органічній єдності з цінностями людини, оскільки тільки за умови ціннісного відношення до діяльності, особовій зацікавленості досягається високий професійний результат. При цьому, ціннісно-цільова орієнтація професійної підготовки полягає в сприянні становленню інтегральних особистісних характеристик, які виступають як безпосередні показники професійного розвитку людини.

У сучасних умовах формування професійної компетентності (ПК) майбутніх фахівців є одним з фундаментальних базових компонентів їх професійної підготовки і обумовлено синтезом професійних знань (гносеологічний компонент), ціннісних відносин (ціннісно-смысловий компонент) і спеціальних умінь (діяльнісний компонент). Формування професійної компетентності майбутніх фахівців відбувається в навчальному закладі, де взаємовідношення середовища і розвитку особи розуміється як багатообразний, суперечливий по характеру взаємозв'язок індивіда з тим, що його оточує. Отже, формування професійної компетентності майбутніх фахівців обумовлене розвитком соціокультурною, освітньою і педагогічними середовищами, а також особливостями проектування навчально-виховного середовища професійного навчання. Стратегічною метою процесу формування ПК майбутніх фахівців є результат навчання – професійно підготовлений фахівець фізичної реабілітації.

Компоненти педагогічних технологій визначали та представляли у графічному вигляді науковці К.О.Баханов, В.В.Кострач, В.П.Матвійчук, М.О.Мацішин, О.В.Мисечко, Н.М.Логінова та ін.

Метою статті є обґрунтування компонентів педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації.

Технологія навчання – обґрунтована дидактична система, яка – гарантує досягнення певної навчальної мети через чітку визначену послідовність дій, спрямованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначених кінцевих результатів. Технологія навчання має таку структуру (рис. 1).

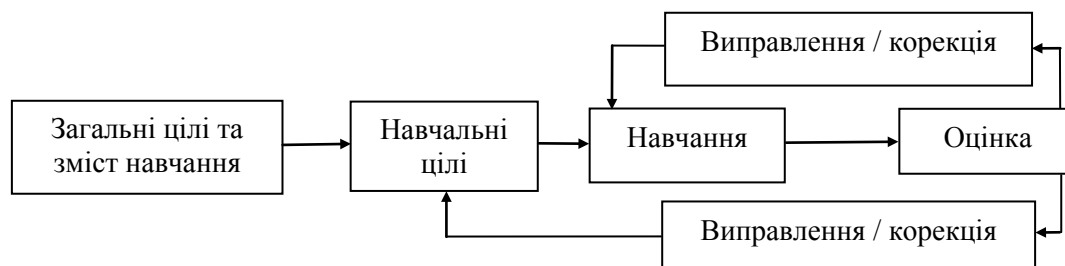

Рис. 1. Технологія навчання (за К. О.Бахановим)

У науковій літературі термін «технологія» побутує в різних варіаціях: «педагогічна технологія», «освітня технологія», «технологія навчання», «технологія виховної роботи» і ін. У визначенні суті самого поняття «технологія» немає єдиної точки зору у авторів наукових робіт. У загальному смислового значенні педагогічну технологію розуміють як певну систему реалізації на практиці цілісного педагогічного процесу (Кондрашова).

На думку Н.М.Логінової, сучасна технологія навчання являє собою системну педагогічну категорію, орієнтовану на вдосконалювання дидактичної практики, що повинна відповідати таким критеріям технологічності:

- концептуальності (опора на певну наукову концепцію);
- системності (логіка процесу, взаємозв'язок всіх частин);
- керованості (діагностичне цілеполягання, проектування процесу навчання, поетапна діагностика, корекція навчального процесу);
- ефективності (ефективність за результатами; оптимальність за витратами; гарантованість досягнення певного результату навчання);
- відтворюваності (можливість застосування іншими).

Технологічно організоване навчання передбачає, перш за все, орієнтацію на групові форми навчання й навчання, що забезпечує спеціалізацію навчального процесу для різних груп тих, кого навчають, диференціацію постановки завдань навчання, спрямованість на різноманіття форм взаємодій, міжособистісних відносин і спілкування з висуванням на перший план соціальної природи навчання й розвитку особистості, використання критеріїв оцінювання ефективності навчально-виховного процесу [2, с. 58].

О.В.Мисечко до структури педагогічної технології формування у майбутніх фахівців вмінь службового спілкування відносить: концептуальну основу; змістовну частину навчання – цілі навчання (загальні і конкретні); процесуальну частину – безпосередньо технологічний процес: організацію навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності студентів, методи і форми роботи науково-

педагогічного складу, діагностику навчального процесу [4, с. 58]. Модель педагогічної технології формування ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців, яка розроблена В.П.Матвійчуком, містить такі елементи: концептуальну частину, особливості змісту освіти, процесуальну частину, програмно-методичне забезпечення. Модель педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації в процесі навчання у ВНЗ, яка визначена у нашому дослідженні включає: цільовий, змістовний, технологічний і аналітико-результативний компоненти. У основу проектування змісту навчального матеріалу, направлено на формування професійної компетентності були покладені наступні дидактичні принципи. Принцип *причинності*-орієнтує зміст і процес навчання на пізнання причинного зв'язку засвоєння знань, умінь, навичок і поведінки студентів, його соціальних і професійних досягнень з знаннями, уміннями і навиками, поглядами і установками. Як результат взаємодії поведінка студента завжди виявляється в часі після якихось причини. Процес появи сліду може займати малий проміжок часу, але він ніколи не буває безрезультатним. Зв'язок поведінки студента, правильність вирішення існуючих проблем (як наслідок), що створюються, жорстко пов'язані з можливістю поведінки особи в процесі набуття знань (як причина) і є необхідною і вираженою теоретичною основою принципу. Цей зв'язок дозволяє проектувати навчально-виховний процес набуття знань, фіксувати його наслідки. Даний принцип в системі класифікацій дидактичних принципів по інтегрованих рівнях узагальнення і вимог відноситься до філософських принципів, а значить, визначає ширші можливості набуття знань і відповідної поведінки студента. Принцип *суб'єктності* означає сприяння педагога розвитку особистості здатності бути суб'єктом власної поведінки, діяльності.. Формування суб'єктності відбувається через зіставлення себе з іншим «Я». Змістом цього принципу є спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток здатності курсантів до регулювання власної поведінки, уміння передбачати наслідки власних дій, проводити вільний вибір за наявності варіантів поведінки, пропонованих ситуацій, а також уміння усвідомлювати своє «Я» у зв'язку з іншими людьми в кожен момент життя.

Суб'єкт здатний конструювати своє життя, визначаючи свою життєву позицію, ціннісні переваги і зміст життя. Суб'єктом життя стають – не народжуються. Не кожна людина може бути охарактеризована як суб'єкт, достатньо багато людей пасивно надають себе волі випадку і обставин, тому, що не володіють суб'єктністю як соціально-психологічною якістю особи. Щоб розвинути здатність віддавати звіт у власному житті, потрібне ситуативне сприйняття дійсності, абстрагування високого рівня, узагальнене відношення до того, що відбувається. Призначення професійної підготовки полягає саме в тому, щоб сприяти становленню суб'єкта життя, – особі, що проводить самостійний вибір життєвої позиції і що цілком віддає собі звіт в тому, яке життя вона віддає перевазі, а отже, несе повну відповідальність за здійснений і досконалий вибір. Ми, інтерпретували те, що відбувається з погляду загальних основ життя і об'єктивних загальних закономірностей, особовим власним відношенням до явищ життя через оцінки, думки, реакції, що сприяло професійній спрямованості особистості студентів як фахівців фізичної реабілітації.

Наприклад, під час проведення занять з навчальної дисципліни «Основи фізичної реабілітації», нами проводилися рольові ігри, в ході яких курсанти знаходилися в ролі викладача або студента. Для проведення подібних занять курсантам було доручено завдання самостійно вибирати тему для позааудиторного заходу, розробити його план-конспект і потім на одному із занять, дата якого була їм відома, організувати його демонстрацію. Навчальний час був розрахований таким чином, що у кожного студента був тільки один шанс показати свою роботу. Майбутні фахівці знаходилися в ситуації вільного вибору в прояві свого відношення до завдання – підготуватися сумлінно або зробити все «на швидку руку», тим самим, прирікаючи своїх товаришів бути присутнім на мало змістовному і нецікавому занятті, поклопотатися про свою заміну у разі хвороби або поставити викладача і однокурсників перед фактом власної відсутності.

Таким чином, принцип суб'єктності реалізовувався нами через організацію роботи, в ході якої студент замислювався про міру своєї відповідальності перед іншими, визначав свою власну лінію поведінки і характер відносин до інших студентів, до роботи, віддавав собі звіт за досконалий вибір. Професійна спрямованість підготовки студентів реалізується через спільну з ними діяльність (підготовка і проведення спільних заходів, ділових ігор, практичних занять і ін.), орієнтованих на підготовленість вирішувати професійні завдання по реабілітації осіб, що отримали травми, або у яких погіршився стан здоров'я. Принцип *прогностичності*, що передбачає побудову системи формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації і її підсистем з урахуванням дальнє, середньо і короткострокової перспективи, яка фіксується в її компонентах і системотвірних зв'язках. Виявлено, що всі системи і підсистеми необхідно диференціювати на перспективу, оскільки тільки в цьому випадку її складові і вона в цілому будуть стійкими і розвиватися без серйозних

руйнувань. Відомо, що це забезпечується тільки в тому випадку, якщо постійно здійснюється суб'єктно-об'єктний і інформаційний обмін з соціальним і професійним зовнішнім середовищем. Середньострокове прогнозування в системі реалізується, перш за все, через введення структурних елементів навчально-виховного процесу цілей наочного і етапного рівнів навчання, умов інтеграції і інтенсифікації навчального процесу, управління навчально-пізнавальною і практичною діяльністю студентів, науково-методичного забезпечення та ін.

Короткострокове прогнозування націлює на виявлення найдинамічніших компонентів і функцій системи. Наприклад, надзвичайно мінливі форми і методи навчання на конкретних заняттях, що залежить від психолого-фізіологічних характеристик студентів, їх інтелектуальних можливостей (пам'яті, уваги, мислення, інтересу), від рівня їх підготовленості. У цьому сенсі, методика формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації є найдинамічнішим процесом, який дозволяє ефективно впроваджувати у навчання новий зміст, системне застосування засобів, умов навчання. Динамічні і методичні прийоми викладача дозволяють встановити позитивні суб'єкт-суб'єктні відносини, що збільшують показники процесу навчання.

Принцип єдності *інтеграції і диференціації*. У педагогічній науці встановлено, що його дія глибоко торкає процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації знань відразу на декількох рівнях: світоглядному (формування принципів, поглядів), науковому (формування знань основ спеціалізації), особистісному (формування особистісно значущих умінь, навичок, стимулів поведінки), соціально-професійному (формування соціально і професійно затребуваних умінь, навичок, переконань, норм і правил поведінки). Це дозволяє проектувати процес навчання по рівнях і напрямках. Комплекси форм, методів і засобів навчання, які використані в даному дослідженні, є інтеграційною побудовою, проте їх застосування на методичному рівні, тобто на конкретному занятті навчального предмету або теми диференційовані, оскільки залежать від специфічних особливостей процесу навчання, підготовленості до сприйняття і засвоєння навчального матеріалу. Принцип єдності вивчення *соціальної і професійної діяльності* студентів виявляє соціальне і професійне поле діяльності майбутнього фахівця і встановлює відношення студента до професії, що у край необхідності для досягнення належного рівня знань, умінь, навичок. Вивчення соціально значущих і професійно значущих характеристик діяльності студентів трансформується в структуру і зміст навчальної діяльності, умови навчання, професійне виховання. Дослідження показало, що в цілях переходу від професійного до дидактичного забезпечення формуються види соціальної і професійної діяльності по загальнонауковим, загально професійним і частково професійним ознакам. Одночасно, відповідно до наукових і виробничих вимог коректуються не тільки зміст предметів, але і методи, засоби і умови навчального процесу.

Принцип *взаємодії особистісного і професійного розвитку* в контексті формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації концентрує увагу педагогів і керівників навчального процесу на взаємовплив індивідуального розвитку людини, особи і її професійного становлення. Ці процеси відбуваються паралельно при професійному навчанні. Урахування їх здійснення є умовою успішності процесу навчання. Провідні особистісні характеристики людини – мотиви, інтелект, емоційно-вольова сфера, а також характеристики людини як індивіда – спадкоємність, особливості організму, стан здоров'я, фізична і психічна енергетика визначають його схильності, здібності, навчально-пізнавальні і професійні досягнення. Процес реалізації моделі педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації відбувається в освітньому середовищі навчального закладу і представлений трьома послідовними етапами: *проектувальним, організаційно-діяльнісним і контрольньо-оцінним*. У обґрунтуванні моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації ми виходили з такого: в ході професійної підготовки відбувається постійне збагачення змісту діяльності на основі моделі діяльності фахівця, що включає опис технології, її основних принципів, проблем і завдань, професійних компетентностей (рис. 2).

Висновки. Таким чином, педагогічна технологія формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації включає такі частини та їх складові: концептуальна частина (мета, принципи, педагогічні умови, а саме: (вдосконалення організації та проведення науково-педагогічним складом ВНЗ формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації; урахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців фізичної реабілітації в процесі їх підготовки; оптимізація методики проведення занять з майбутніми фахівцями фізичної реабілітації); змістова частина (етапи формування, суб'єкти навчання та виховання, об'єкт-суб'єкти – студенти ВНЗ), процесуальна частина (форми, методи, навчальні дисципліни, діагностичний інструментарій, блок оцінювання, кінцевий результат).

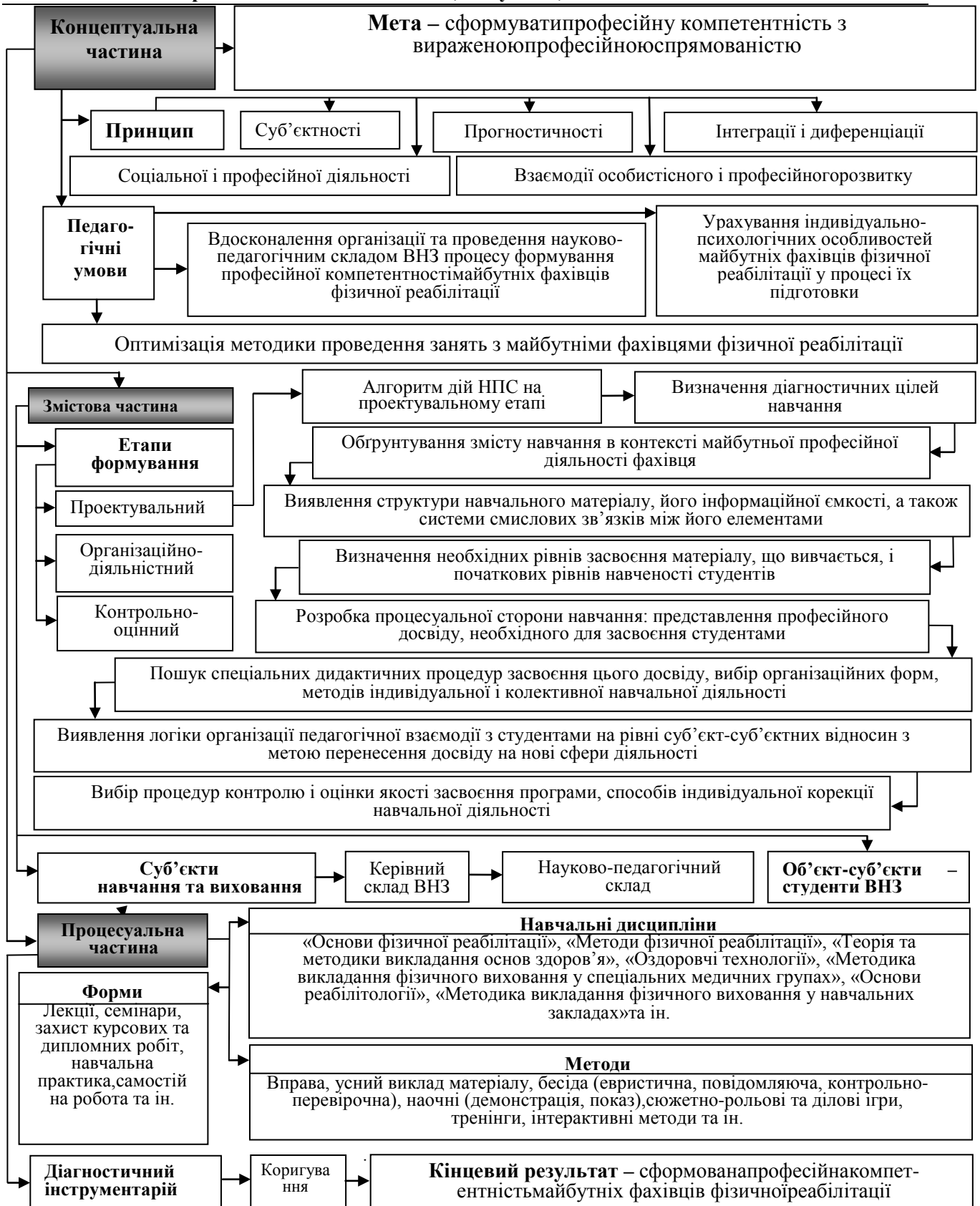

Рис. 2 Зміст педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації.

Подальшим напрямом дослідження може бути аналіз результатів практичного впровадження у навчально-виховний процес технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації та його корекція.

Література

1. Таланчук П.М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі / Таланчук П.М., Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф. – К.Соцінформ, 2004. – 128 с.
2. Пересадин Н.А., Дьяченко Т.В. Реабилитология. Стратегия и тактика эффективного восстановления здоровья. Монография. – Луганськ: Знание, 2004. – 480с.
3. Логінова Н. М. Формування професійно-правової компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Логінова Наталія Миколаївна. – Хмельницький, 2011. – 227 с.
4. Мисечко, О. В. Педагогічна технологія формування вмінь службового спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Мисечко Ольга Володимирівна. Хмельницький, 2006. 209 с.